

Türi Ühisgümnaasium

AINEVALDKOND EESTI KEEL JA KIRJANDUS

11. klassi EESTI KEEL

11 klassis on kaks kohustuslikku keelekursust :”Meedia ja mõjutamine” ja “Praktiline eesti keel II”.

Kursus „Meedia ja mõjutamine“

1. Õpitulemused

Kursuse lõpetamisel õpilane tunneb:

1. meediakanaleid, trükimeedia, raadio, televisiooni ja elektroonilise meedia oni ning olulisi tekstiliike teab teksti üldtunnuseid ning eri tekstide vastuvõtu iseärasusi;
2. on teadlik meediateksti vastuvõtu eripärast ja selle põhjustest;
3. on omandanud tekstianalüüsi põhivõtted; analüüsib verbaalset teksti visuaalses ja audiovisuaalses kontekstis;
4. tajub teksti autori eesmärke ning motiive; leiab viiteid ja vihjeid teistele tekstidele, tõlgendab teksti seostuvate tekstide kontekstis;
5. eristab fakti arvamusest ning usaldusväärset infot küsitavast;
6. tunneb meediatekstis ära argumentid ja põhilised mõjutamisvõtted;
7. analüüsib kriitiliselt reklaami ning arutleb reklaami ja mainekujunduse teemadel;
8. oskab väljendada oma seisukohta loetu ja kuuldu kohta ning valida selleks sobivaid keelevahendeid.

2. Õppesisu

Teksti üldtunnused: sobivus suhtlusolukorda, üldine sidusus ja sisuosade seostamine; keeleline loovus ja õigekeelsus. Tekstide tõlgendamine, retseptiooni erinevuse põhjused: teadmised, isiklik kogemus, kultuuritaust. Teksti adressaat ja vastuvõetavus. Tekstide liigitamine ja analüüs. Olulisemad meediažanrid (uudis, reportaaž, intervjuu, arvamus). Meediatekstide seostamine: viited ja vihjed, vahendamise ulatus ja eesmärgid. Keel info ja suhteloometeenistuses. Meediakanalid. Tähtsamad meediakanalid Eestis, eriala- ja üldhuviajakirjad, raadio- ja telekanalid, internet, paber- ja on-line-väljaanded, kvaliteetajakirjanduse ja meelelahutus- ajakirjanduse erinevused. Kirjutatud teksti, kuuldeteksti ja audiovisuaalse

teksti esitusviisid ning vahendid. Eri tüüpi meediatekstide vastuvõtu spetsiifika; verbaalse teksti tajuheli ja pildi kontekstis. Meediatekstide usaldusväärsus. Suhtlus internetiportaalis

Meedia ja mõjutamine. Verbaalne ja visuaalne mõjutamine. Manipuleerimine, meediaetika ja meediakriitika. Oma seisukoha eetiline ja asjakohane sõnastamine. Autoripositsioon, info allikad ja nende usaldusväärsus. Kriitiline ja teadlik lugemine. Fakti ja arvamuse eristamine. Meedia retoorika ja argumendid. Sotsiaalsete tunnuste ja müütide konstrueerimine meediatekstis.

Reklaam (kommertsreklaam, poliitiline reklaam, sotsiaalreklaam). Reklaami sihtrühmad ja kanalid. Reklaam mainekujundusvahendina. Erandlikud keele ja tähelepanu äratamise võtted. Reklaami mõjus. Kriitilise reklaamitarbija kujundamine

ÕPPESISU	NÄIDISTEEMAD ja -TEGEVUSED	MAHT
<p>Tekstide liigitamine ja analüüs.</p> <p>Teksti üldtunnused: sobivus suhtlusolukorda, üldine sidusus ja sisuosade seostamine. Teksti aadressaat ja vastuvõetavus.</p> <p>Tekstide tõlgendamine, retseptiooni erinevuse põhjused: teadmised, isiklik kogemus, kultuuritaust.</p> <p>Keel info ja suhteloome teenistuses; keeleline loovus ja õigekeelsus.</p>	<p>Tekstide liigitamise alused (suuline või kirjalik, vahendatud või vahetu, kunsti- või tarbetekst, teabe- või ajaviiteline tekst). Tekstiliikide ja keelevelikute seotus suhtlusolukorraga: aadressaat (indiviid või sihtrühm), teksti eesmärgist tingitud tegevused (nt eravestlus tegevuse suunajana või suhete kujundajana; ajakirjandustekst sündmuste vahendajana ja/või teadmiste ja arvamuste kujundajana; reklaam ja tooteinfo ostuotsuste alusena jms).</p> <p>Teksti üldtunnuste analüüsiks on sobivad nii suulised kui ka kirjalikud tekstid (nt demonstreeritakse interneti kaudu suulise suhtlusolukorra tunnuseid – ERR vestlussaadete lindistused; teleuudiste põhitekst ja illustratiivsed lõigud; portaali Youtube materjal vm).</p> <p>Kirjaliku teksti tunnused avatakse meediateksti eri liikide kaudu (pressiteated, kultuuri- või poliitika-sündmusi kajastavad tekstid, arvamused ja arvustused jms). Analüüsitakse nt pealkirjatüüpe</p>	<p>6–10 t</p>

	<p>(läbipaistev või kujundlik, sisule viitav või paeluv, kirjakeelne või kõnekeelne).</p> <p>Teksti sidusus: analüüsitakse kompositsiooni, üld- ja alapealkirju: tekstiosade üleminekuid, tekstiosade sidumiseks kasutatud keelendeid ja võtteid (viiteahelate sidumine korduse, asenduse ja ellipsi abil jms).</p> <p>Retseptiooni erinevused: nt tehakse küsitlusi, kuidas üht ja sama meediateksti võtavad vastu eri põlvkondade, erineva haridustaseme, huvide ja kultuuritaustaga inimesed. Ülesanded eeldavad õpilaste aktiivset osalust, individuaaltöö meetodite kombineerimist rühma- ja paaristööga.</p> <p>Teksti adressaat ja vastuvõetavus: seotakse Eesti meediakanalite ja -žanrite analüüsiga, st järgmise teemaplokiga. Eri žanrite tekstinäited: kodu- ja toiduajakirjad, ajakirjanduse teadus- ja terviserubriigid, kindlatele sihtrühmadele suunatud tekstid (nt noortesaade kõrvuti eakamatele mõeldud saadetega või noortemuusikat analüüsiv tekst kõrvuti klassikakontserdi arvustusega).</p> <p>Meediatekstide intertekstuaalsuse analüüs: tekstide seostamise viisid ja võimalused, nt teema või ideoloogia kaudu seotud diskursused; vahendatud osad, vihjed ja viited eri tüüpi meediatekstides. Võrreldakse meediatekste, mis edastavad sama sündmust.</p> <p>Keelevahendite analüüs: vaadeldakse, kelle positsioonilt on tekst kirjutatud (teadja, hindaja, õpetaja) ja kuidas teksti keelekasutuses sellele viitab; keda tekstis representeeritakse, kes on n-ö <i>meie</i> ja kes <i>nende</i> hulka arvatud jne.</p> <p>Analüüsitakse trükitekste, tele- ja raadiosaateid ja <i>on-line</i>-tekste. Eeldatakse aktiivõppe meetodite kasutamist, dialoogi ja suhtlust tunnis ning koduülesannete tegemisel.</p>	
--	--	--

<p>Meediakanalid. Kirjutatud teksti, kuuldeteksti ja audiovisuaalse teksti esitusviisid ning vahendid. Eri tüüpi meediatekstide vastuvõtu spetsiifika; verbaalse teksti tajuheli ja pildi kontekstis.</p> <p>Tähtsamad meediakanalid Eestis, eriala- ja üldhuviajakirjad, raadio- ja telekanalid, internet, paber- ja on-line-väljaanded.</p> <p>Kvaliteet- ja meelelahutusajakirjanduse erinevused.</p>	<p>Meediakanaleid tutvustavad nt õpilased ise, sh ka uusi meedieid. Tekstide esitusviisi muutusi seostatakse tehnika ja tehnoloogia arenguga. Arvutiajastul on oluline teadvustada tekstiliikide kasvu ja esitusviiside segunemist võrgusuhtluses; vrd portaalid, mobiilside, sünkroonset heli- ja kirjutamist seostav Skype, kõnepost jne. Tekstiliike seostatakse pildilisuse kasvuga ajas ja ruumis. Õpivara võiks DVD- ja CD-vormis sisaldada näiteid eri aegade tekstidest. Nende puudumisel tuleks leida eri aegade ajalehti-ajakirju ning kasutada ITV baasil retrospektiivsete lõikudega tele- ja raadiosaateid.</p> <p>Eesti kanalitega tutvumise, kvaliteet- ja meelelahutusajakirjanduse, paber- ja <i>on-line</i>-väljaannete erinevused seostatakse sihtrühmade analüüsiga. Korraldatakse nt meediapäevi, kuhu kutsutakse tegevajakirjanikke, tegeldakse koolilehe- ja -raadioga jne.</p> <p>Õpilased rakendavad oma kuulamis-, intervjuerimis- ja väitlusoskusi, mis on hiljem olulised nii meediatarbijana kui oma tekstide loojana.</p>	<p>10–14 t, sh u. 5 t žanri- spetsiifikale (vt all)</p>
<p>Olulisemad meediažanrid (uudis, reportaaž, intervjuu, arvamus).</p> <p>Meediatekstide seostamine: viited ja vihjed, vahendamise ulatus ja eesmärgid. Meediatekstide usaldusväärsus.</p> <p>Suhtlus interneti-portaalides. Oma seisukoha eetilise ja asjakohane sõnastamine.</p>	<p>Meediažanrite tutvustamine: uudis; uudisväärtuse kriteeriumid, kuidas uudis sünnib, uudisküsimused, uudise edastamise vahendid, kommenteeritud uudis, uudise ja arvamusloo erinevused, ka keelelised.</p> <p>Meediatekstide intertekstuaalsuse analüüs – viiteid ja vihjeid, arutlus pildi ja teksti seoste üle jne. Keeleliste vahendite analüüsimisel vaadeldakse, kelle positsioonilt on tekst kirjutatud (teadja, hindaja, õpetaja). Analüüsiks sobivad nii trükimeedia kui ka telesaated, <i>on-line</i>-väljaanded vm. Eeldatakse aktiivõppe meetodite kasutamist, dialoogi ja suhtlust õppeprotsessis.</p>	<p>(4–5 t eelmise ploki mahust)</p>

<p>Reklaam (kommertsreklaam, poliitiline reklaam, sotsiaalreklaam). Reklaami sihtrühmad ja kanalid.</p> <p>Reklaam mainekujundusvahendina.</p> <p>Erandlikud keele- ja tähelepanu äratamise võtted.</p> <p>Reklaami mõjususe.</p>	<p>Reklaami kui tekstiliigi tutvustus eri näidete kaudu, sh ka peidetud reklaami, kuulutuste, teabevoldikute jms tutvustamine. Arutletakse kommerts- ja poliitilise reklaami sihtrühmade, keelekasutuse, mõjususe üle. Ülesanded nõuavad reklaami vahendite (visuaali, heli, muusika, keele) teadvustamist, mõjutamiseks mõeldu ja teabe eristamist reklaamtekstis; reklaamikeele sõnavara ja vormivõtete leidmist, sõnamängu ja metafooride äratundmist.</p> <p>Reklaami sotsiaalset rolli ja mõjusust analüüsitakse oma tarbimiskogemuste, poliitilise aktiivsuse, hoiakute kujundamise jm najal. Reklaame analüüsitakse, rakendades nii suulisi kui ka kirjutamisülesandeid, aktiveeritakse õpilaste loovust (nt tootereklaami koostamine kindlale sihtrühmale individuaalselt, paaris- või rühmatöös). Kriitilist meediatarbijat kujundatakse aktuaalsete reklaamtekstide analüüsi ja kommenteerimise kaudu. Aktiivõppe meetodite rakendamine.</p>	<p>3 t</p>
<p>Meedia ja mõjutamine. Meedia retoorika ja argumendid.</p> <p>Sotsiaalsete tunnuste ja muutide konstrueerimine meediatekstis.</p> <p>Verbaalne ja visuaalne mõjutamine.</p> <p>Autoripositsioon, info allikad ja nende usaldusväärsus.</p> <p>Manipuleerimine, meediaetika ja -kriitika.</p> <p>Kriitiline ja teadlik lugemine. Fakti</p>	<p>Kasutatakse trükimeediat, video- ja audiomaterjali ning analüüsitakse mõjutamise võtteid õpetaja juhendamisel, rühma- või paaristöös. Ülesanded nõuavad seostamist, arutlemist, veenvate argumentide ja näidete leidmist. Tekstidega hõlmatakse ühiskonna eri aegade aktuaalseid teemasid, kajastatakse vastuolulisi või aegunud seisukohti, erinevat stiili vms.</p> <p>Ülesanded eeldavad õpilaste aktiivset osalust, vaidlustavate küsimuste või seisukohavõttude esitamist, kuuldu vahendamist suuliselt või kirjalikult.</p> <p>Allikate ja autoripositsiooni usaldusväärsuse teemat lahendatakse rollimängude abil.</p>	<p>10–12 t</p>

<p>ja arvamuse eristamine.</p> <p>Kriitilise reklaamitarbija kujundamine.</p>	<p>Fakti ja arvamuse eristamiseks leitakse tekstidest fakte ja argumente, eristades fakti- ja tundepõhiseid argumente. Keelevahendite erisused fakti ja arvamuse vormistamisel ning arvamuse esitamisel faktina (nn tuleviku-uudised, seisukohad kui uudised jms). Autoriteetsusvõtted meediatekstides.</p> <p>Kriitilise meediatarbija kujundamine – analüüsitakse ajakirjanduse, internetikeskkonna ja reklaami tihedat seotust, tuuakse esile reklaami kui mõjutamise keelelised võtted. Arutletakse näiteks lastele suunatud reklaami lastesaadete, lasteajakirjanduse kontekstis jm.</p>	
---	---	--

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) teab teksti üldtunnuseid ning eri tekstide vastuvõtu iseärasusi;
- 2) tunneb meediakanaleid, trükimeedia, raadio, televisiooni ja elektroonilise meedia erijooni ning olulisi tekstiliike; on teadlik meediateksti vastuvõtu eripärast ja selle põhjustest;
- 4) on omandanud tekstianalüüsi põhivõtted; analüüsib verbaalset teksti visuaalses ja audiovisuaalses kontekstis;
- 5) tajub teksti autori eesmärgi ning motiive; leiab viiteid ja vihjeid teistele tekstidele, tõlgendab teksti seostuvate tekstide kontekstis;
- 6) eristab fakti arvamusest ning usaldusväärset infot küsitavast;
- 7) tunneb meediatekstis ära argumendid ja põhilised mõjutamisvõtted;
- 8) analüüsib kriitiliselt reklaami ning arutleb reklaami ja mainekujunduse teemadel;
- 9) oskab väljendada oma seisukohta loetu ja kuuldu kohta ning valida selleks sobivaid keelevahendeid.

Kursus „Praktiline eesti keel II“

Õpitulemused

Kursuse lõpu õpilane

- 1) annab paindlikult ja olukorra järgi edasi oma tundeid, mõtteid ja hinnanguid isiklikus, avalikus, ametlikus suhtluses suuliselt, kirjalikult, elektrooniliselt;
- 2) argumenteerib veenvalt ja selgelt ning suudab kaitsta oma seisukohti ;
- 3) suudab kaasa mõelda avalikule esinemisele ning esitada küsimusi;
- 4) suudab eri liiki meediatekste kriitiliselt hinnata ning eri allikatest pärineva info ja arutluskäikude põhjal tasakaalustatud kokkuvõtet teha;
- 5) suudab kirjutada arvamislugu, retsensiooni, pressiteadet, koostada tarbekirju;
- 6) suudab mitme aimeallika põhjal kirjutada referatiivset teksti;
- 7) on arendanud oma elektroonilise infootsingu oskust;
- 8) on kinnistanud ja parandanud oma õigekirja- ja kirjakeeleoskust.

2. Õppesisu

Kõnearendus-, lugemis-, kuulamis- ja kirjutamisteemad

1. Kursusega „Meedia ja mõjutamine“ seostuvad teemad.
2. Kirjanduskursustega haakuvad teemad.
3. Õppekava läbivad teemad

Kõnelemine

Suuline suhtlus olukorrast ja vestluspartnerist lähtuvalt.

Sama sõnumi edastamine erinevate keelevahenditega, keelelise väljenduse paindlikkus, otsesem ja kaudsem väljendumine.

Ratsionaalsete, argumentide kasutamine, veenmine ja mõjutamine.

Kirjutamine

Tarbekirjade koostamine

Mitme allika põhjal kokkuvõtte ja referaadi kirjutamine.

Ajakirjanduslike tekstide koostamine: arvamyslugu, retsensioon, pressiteade.

Veebitekstide koostamine

Õigekirja ja õigekeelsusküsimuste kordamine.

Lugemine

Teksti eesmärgi ja vaatenurga mõistmine, meediatekstide kriitiline analüüsimine. Teksti sisuliste ja keeleliste tunnuste põhjal paindlike elektrooniliste otsingustrateegiate kasutamine.

Süsteemiline sõnavaraarendus (üldkasutatavate võõrsõnade, ilukirjanduskeele sõnavara, käsitletavate teemadega seotud terminoloogia omandamine, kinnistamine ja praktiline kasutamine).

Kuulamine

Ratsionaalsete, eetiliste ja emotsionaalsete argumentide eristamine suulises tekstis, kallutatuse ja manipuleerimise äratundmine.

ÕPPESISU	TEEMAD ja -TEGEVUSED	MAHT
<p>Paindliku eneseväljenduse harjutamine (suhtlus ametiisikute ja teenindajatega, intervjuu andmine pressile, arutelul osalemine)</p>	<p>Läbi mängitakse nõudlikumad suhtlusolukorrad ametiisikute ja teenindajatega (autojuhilubade taotlemise kohta info küsimine, autokooli kuulajaks registreerimine, kauba hinna või sõiduplaani kohta info hankimine, välisministeeriumist viisarežiimi ja viisa taotlemise kohta info hankimine sõbra Eestisse kutsumiseks või vms).</p> <p>Harjutatakse võimalikke suhtlusolukordi pressiga (juhuslik tänavaintervjuu, põhjalikum intervjuu oma hobi või võimetega tähelepanu äratanud õpilasena, käitumine tahtmatult meedia huviorbiiti sattunud isikuna (nt sõbra tegude või ms tõttu), suhtlus ümarlauaarutelul telesaates.</p> <p>Harjutatakse variatsioone sama suhtlusolukorra lahendamiseks eri suhtlusrollide korral erinevate keeleliste vahenditega. Kasutatakse draamaelemente.</p>	<p>2 t</p>
<p>Ratsionaalsete, emotsionaalsete ja eetiliste argumentide kasutamine, veenmine ja mõjutamine</p>	<p>Arutlusteemad tulenevad mõnest tüüpilisest suhtlus-olukorrast, mis on seotud poliitilise eluga, kohtuväitlusega, võistlusväitlusega, akadeemilise debatiga vms. Kasutatakse draamaelemente eri suhtlusolukordade modelleerimiseks, nt lavastatakse valimisvõitlus kandidaatide vahel, korraldatakse kirjanduslik kohus mõne teose (anti)kangelase üle vms. Olukordade ja argumentide leidmist hõlbustab alustekstide kasutamine, näiteks ajalehes avaldatud artiklid erinevate poliitiliste valikute kohta mingis küsimuses, samuti kasutatakse aruteludes meedia ja mõjutamise kursusega seotud teemasid nagu meediatekstide usaldusväärsus, suhtlus internetiportaalides, manipuleerimine, meediaetika jm.</p>	<p>3 t</p>
<p>Tarbekirjade koostamine (juhend, koosoleku memo, tegevuskava)</p>	<p>Neid harjutusi sooritatakse osana keerukamatest harjutustest (nt koostada lavastatud väitluskoosoleku memo, koostada tegevuskava õpilasfirma asutamiseks või mingi ühiskondliku aktsiooni käivitamiseks). Juhendeid koostatakse mõnes õigekeelsus-küsimuses või meediaanalüüsis orienteerumiseks, s.o neid kasutatakse osana sisukursuste või praktilise õigekeelsuse omandamiseks.</p>	<p>3 t</p>

<p>Mitme allika põhjal kokkuvõtte ja referaadi kirjutamine</p>	<p>Allikate ehk alustekstidena kasutatakse erinevate meediakanalite tekste, mis võimaldab praktiliselt kogeda samade sündmuste erinevat kajastamist eri väljaannetes.</p> <p>Teemadena kasutatakse ka teiste õppeainete teemasid, mispuhul töö saab sisulise hinde vastavast ainek, keelelise poole eest aga praktilise eesti keele kursuses.</p>	<p>4 t</p>
<p>Meediatekstide koostamine: arvamusküsimus, retsensioon, pressiteade, blogi, podcast (taskuhäälne)</p>	<p>Teemade valikul lähtutakse niihästi päevakajalistest sündmustest, ilukirjandusest kui ka õppekava läbivatest teemadest. Veebitekstide puhul harjutatakse isiklike sõnumite koostamist.</p> <p>Mängitakse läbi olukordi, mille üheks tulemuseks on retsensioon, olemusküsimus vm ajakirjandustekst. Näiteks võib luua õpilastest fiktiivse filmi võtteriühma, kes on ekraniseerinud kirjandustunni äsja käsitletud teose, ning korraldada nende filmi tutvustamiseks/propageerimiseks pressikonverentsi, kus ülejäänud õpilased on ajakirjanikud. Pressikonverentsil kuuldu põhjal kirjutavad ajakirjaniku rollis õpilased meediatekste.</p>	<p>6 t</p>
<p>Õigekirja ja õigekesküsimuste kordamine vastavalt vajadusele</p>	<p>Stiili- ja keelevigadega töötatakse individuaalselt kogu aeg, suunates õpilasi kasutama sõnaraamatuid ning muutma harjumuseks kirjakeele veebivahendite ja spelleri kasutuse.</p> <p>Õpilased teevad kaasõpilaste töödele korrektuuri – õpetaja hindab sel juhul nii esialgse teksti korrektust kui ka korrektuuri asjakohasust.</p> <p>Klassi taseme ja vajaduse järgi võiks aeg-ajalt ühe tunni kavandada nende õigekesküsimuste kordamiseks, millega õpilaste enamikul on vahetult probleeme olnud.</p>	<p>5 t</p>
<p>Eri modaalsusega tekstide (kirjalik, audiovisuaalne, hüpertext) tähenduse mõistmine</p>	<p>Tekstid on samad, mis on aluseks kõnelemis- või kirjutamisharjutustele, osa neist kattub kindlasti kursuses <i>Meedia ja mõjutamine</i> käsitletud materjaliga. Et teksti lugemine/kuulamine ning mõistmine eelneb sageli teistele suhtlustegevustele (ettekandele, sõnavõtt, tekstiloomel), siis on tekstimõistmise arendamine vahetu eeltöö neile suhtlusülesannetele.</p>	<p>3 t</p>

<p>Teksti eesmärgi ja vaatenurga mõistmine, meediatekstide kriitiline analüüsimine</p>	<p>Kasutatakse nii kirjutava kui ka audiovisuaalse pressi päevakajalisi tekste. Oluline on võrrelda samade sündmuste kajastusi eri meediaväljaannetes, nt Postimehes ja Päevalehes, või eri telekanalite uudistesaadetes.</p> <p>Võrreldakse ka ajalehtedes ilmuvaid uurivaid artikleid, arvamusaluseid, juhtkirju ja reportaaže, mis kõik kajastavad mingit olulist sündmust, kuid erineva subjektiivsuse astmega.</p>	<p>3 t</p>
<p>Ratsionaalsete, emotsionaalsete ja eetiliste argumentide eristamine suulises tekstis, kallutatuse ja manipuleerimise äratundmine</p>	<p>See sisuosa kuulub tihedalt kokku eelmisega, eeskätt tuleb vaatluse alla võtta ümarlaua vormis tele- ja raadiosaated, milles erinevate ideoloogiliste seisukohtadega aramus-liidrid mõttevahetust arendavad.</p> <p>Seda teemat käsitletakse ka lavastatud valimisvõitluse või kirjandusliku kohtu analüüsi kaudu, selleks tuleb omistada mõnele õpilasele „vaatleja” roll, nende tähelepanekud on hiljem klassiarutelu aluseks.</p>	<p>2 t</p>
<p>Teksti sisuliste ja keeleliste tunnuste põhjal paindlike elektrooniliste otsingustrateegiatega kasutamine</p>	<p>Infootsingu tehnikatele ei pea pühendama eraldi tundi, kuid infootsingulaseid näpunäiteid tuleks jagada alati enne, kui asutakse sooritama harjutust, mille soorituse eelduseks on infootsingu kasutamine.</p> <p>Tähelepanu tuleb juhtida:</p> <ul style="list-style-type: none"> • võtmesõnade valikule, nende kombineerimisele otsingus, • fraasiotsingu võimalustele ja piirangutele, teatud võtmesõnade välistamisele otsingutulemuste hulgas, • temaga seotud isikute ja institutsioonide nimedele, mis võivad aidata otsinguvastuseid kitsendada jms. 	<p>1 t</p>
<p>Süsteemaatiline sõnavaraarendus</p>	<p>Igas tunnis on ca 10 minutit pühendatud antud teema seisukohalt oluliste, õpilase jaoks uute sõnade õppimisele ja kontrollile.</p> <p>Tähelepanu juhitakse ka sünonüümidele jt stiilirikastusvõimalustele; sõnavaraarenduse alla kuulub ka väljendite ja püsivormelite (<i>Austatud kuulajad; lubage mul üle anda</i>, jpt) omandamine ja kontekstitundlik kasutamine.</p>	<p>3 t</p>

Kursuse lõpul õpilane:

- annab paindlikult ja olukorrale vastavalt edasi oma tundeid, mõtteid ja hinnanguid niihästi isiklikus, avalikus kui ka ametlikus suhtluses, nii suuliselt, kirjalikult kui ka elektrooniliselt;
- argumenteerib veenvalt ja selgelt ning suudab kaitsta oma seisukohti eakohastes aruteludes koolis;
- suudab kaasa mõelda avalikule esinemisele ja esitada ettekandjale küsimusi;
- suudab eri liiki meediatekste kriitiliselt hinnata ning eri allikatest pärineva info ja arutluskäikude põhjal tasakaalustatud kokkuvõtet teha;
- suudab kirjutada arvamustlugu, retsensiooni ja pressiteadet, koostada koosoleku memo, tegevuskava;
- suudab mitme populaarteadusliku allika põhjal kirjutada referatiivset teksti, vältides plagiaati;
- on arendanud oma elektroonilise infootsingu oskust, suudab kasutada paindlikke infootsingu strateegiaid;
- on kinnistanud ja parandanud oma õigekirja- ja kirjakeeleoskust.

11.klassi KIRJANDUS

11.klassis on kaks kirjanduse kohustuslikku kursust: „Kirjanduse põhiliigid ja žanrid“ ning „20.sajandi kirjandus“

Kursus „Kirjanduse põhiliigid ja -žanrid“

Kursus toetub varasemale kirjandusteose analüüsi- ja tõlgenduskursusele, mis annab õpilasele aluse aktiivselt ja iseseisvalt lugeda ning teoseid analüüsida ja tõlgendada. Teoseid põhiliigi ja žanri põhjal käsitledes kasutatakse poeetikaanalüüsi mõisteid ja võtteid. Kursuse eesmärk on süüvida põhjalikumalt ilukirjanduse olemusse: uurida põhiliike ja žanre, anda ülevaade žanride kujunemisest ja mitmekesisusest ning neid iseloomustavatest tunnustest. Õpilane laiendab, süvendab ja kinnistab oma teoreetilisi teadmisi tekstikatkendite ning tervikteoste analüüsi ja tõlgendusega. Kursuse jooksul peab õpilane tervikuna läbi lugema vähemalt neli proosa- või draamateost ja ühe eesti autori luuletuskogu. Õppeprotsessi kirjelduses toodud tervikteoste valik ei ole kohustuslik. Ka arutlusteemade ja näidisõppetegevuste hulgast (mida on rohkem kui ühe tunni jagu ja mis on soovituslikud) valib õpetaja vastavalt klassile ja ajalimiidile sobivad.

Kursuse eepika osa keskendub esmajoones romaani kujunemise ja alaliikide tutvustamisele, alates žanri sünnist ning lõpetades postmodernistliku romaaniga; suuremat tähelepanu pööratakse ka novelližanri arengule ja mitmekesisusele. Käsitletavat tekstid pärinevad nii eesti kui ka maailmakirjanduse autoritelt, mis võimaldab võrdlevat vaatlust. Lüürika ja lüroepika osa annab ülevaate olulisematest luulevormidest, mida kinnistatakse eeskätt eesti luuletajate tekstinäidetega. Kursuse dramaatika osa tutvustab näitekirjanduse žanre, rõhk on ühe või kahe draamateose põhjalikumal käsitlusel. Soovitav on kursuse raames analüüsida ka ühiselt vaadatud lavastust.

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) eristab õppematerjalidele toetudes kirjanduse põhiliike ja žanre, analüüsib teoseid liigi- ja žanritunnuste põhjal;
- 2) analüüsib romaani alaliike, toetudes käsitletud teostele, ning toob näiteid autorite ja teoste kohta;
- 3) toob esile käsitletud teoste teema, probleemistiku ja ideestiku, analüüsib tegelasi ja nende suhteid, loob seoseid nüüdisajaga ning tsiteerib ja refereerib oma väidete kinnitamiseks teksti;
- 4) nimetab luuleteksti žanri, teema ja põhimotiivid, sõnastab selle mõtte ning analüüsib keele- ja kujundikasutust;
- 5) eristab näitekirjanduse põhižanre ja nende alaliike, arutleb näidendis käsitletud teemade ja probleemide üle ning analüüsib tegelaste suhteid;
- 6) selgitab ja kasutab praktikas peamisi tekstianalüüsi vajalikke mõisteid ja kujundeid ning analüüsib ilukirjanduslikku keelt ja stiili;
- 7) on tervikuna läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt neli proosa- või draamateost ning ühe eesti autori luuletuskogu.

Hindamine

Kursuse hindamisel lähtutakse õppekava üldistest hindamisnõuetest. Hinnatavad ülesanded ja hindamissageduse valib õpetaja, kuid arvestada tuleks seda, et kokkuvõtlik hinne kajastaks nii suuliste arutluste, rühmatööde, esitluste kui kirjalike tööde sooritusi. Protsessikirjelduses on viidatud võimalikele hindelistele töödele.

Mõisted

Ajalooline romaan, ballaad, draama, dramaatika, eepika, eepos, epigramm, haiku, jutustus, komöödia, kujunemisromaan, lüroepika, lüürika, maagilis-realistlik romaan, miniatuur, modernism, novell, ood, piltluule, poeem, postmodernism, psühholoogiline romaan, realism, romaan, romantism, sonett, sümbolism, tragikomöödia, tragöödia, vabavärss, valm.

ÕPPESISU	ÕPPETEGEVUS	MÕISTED
Ilukirjanduse põhiliigid ja žanri mõiste Ilukirjanduse põhiliigid. Lüüriliste, eepiliste ja dramaatiliste tekstide olemus. Žanri mõiste. Kirjandusvoolu ja -žanri stiil. Kirjandusteose stiil kui mõtte ühtsus ja väljendusvahendite korrastatus. (1 tund)	Õppetegevuse käigus õpilane <ul style="list-style-type: none"> • loeb õpiku- jm tekste; • konspekterib materjali; • analüüsib loetud tekste, leiab kirjandusvoolude ja -žanride tunnuseid.	dramaatika eepika lüürika romaan
Eepika Eepos, romaan, novell, jutustus, miniatuur. Romaani sünd ja muutused. (1 tund)	Õppetegevuse käigus õpilane <ul style="list-style-type: none"> • meenutab varem õpitud materjali, • loeb tekstikatkendeid; • analüüsib tekste, leiab olulisi tunnuseid; • kirjutab loovtöö.	eepos jutustus
Romantiline romaan: Emily Jane Brontë „Vihurimäe“ või Selma Lagerlöf „Gösta Berlingi saaga“ või Prosper Mérimée „Carmen“ või George Sand „Väike Fadette“. Realistlik romaan: Honoré de Balzac „Isa Goriot“ või	Õppetegevuse käigus õpilane <ul style="list-style-type: none"> • loeb tekstikatkendeid; • otsib loetust romantismile ja realismile iseloomulikke tunnuseid, • analüüsib erinevaid tekste, lähtudes kirjandusteoreetilistest	realism romantism

Fjodor Dostojevski "Kuritöö ja karistus" või Gustave Flaubert „Madame Bovary“ või Stendhal „Punane ja must“ või Anton Hansen Tammsaare „Tõde ja õigus“. (1 tund)	teadmistest (tuginedes I kursuses õpitule).	
Romaani alaliigid. Kujunemisromaan: Jack London „Martin Eden“ või August Gailit "Ekke Moor". Ajalooline romaan: Jaan Kross „Keisri hull“ või „Paigallend“ või Mats Traat „Tants aurukatla ümber“. (1 tund)	Õppetegevuse käigus õpilane <ul style="list-style-type: none"> • teeb romaani alaliikidest ülevaatliku kokkuvõtte õppematerjali põhjal; • loeb tekstikatkendeid; • otsib loetust romantismile ja realismile iseloomulikke tunnuseid, • analüüsib erinevaid tekste, lähtudes kirjandusteoreetilistest teadmistest (tuginedes I kursusel õpitule). 	kujunemisromaan ajalooline romaan
Ajalooline romaan Jaan Kross „ Keisri hull “ (3 tundi)	Õppetegevuse käigus analüüsib õpilane tööjuhenditele toetudes eelnevalt läbi loetud terviktest nii üksi kui ka rühmas töötades, kannab analüüsi rühmas või klassis ette ja kirjutab tehtu põhjal kirjaliku töö või teeb mõnes muus vormis kokkuvõtte.	
Psühholoogiline romaan: Virginia Woolf „Tuletorni juurde“ või Eduard Vilde „Mäeküla piimamees“ või Gert Helbemäe „Ohvrilaev“. (1 tund)	Õppetegevuse käigus õpilane <ul style="list-style-type: none"> • uurib psühholoogilise romaani tunnuseid; • loeb tekstikatkendeid; • analüüsib erinevaid tekste, lähtudes kirjandusteoreetilistest teadmistest (tuginedes I kursuses õpitule). 	psühholoogiline romaan
Maagilis-realistlik romaan: Gabriel García Márquez „Sada aastat üksildust“ või Toni Morrison „Armas“ või Daniel Kehlmann „Maailma mõõtmine“. (1 tund)	Õppetegevuse käigus õpilane <ul style="list-style-type: none"> • tutvub õppematerjali põhjal maagilis-realistliku romaani tunnustega ja teeb konspekti; • analüüsib tekstikatkendeid ja võrdleb neid realistliku kirjanduse näidetega; • teeb võrdleva tabeli. 	maagilis-realistlik romaan
Toni Morrison „ Armas “	Õppetegevuse käigus analüüsib õpilane tööjuhenditele toetudes	

(3 tundi)	eelnevalt läbi loetud tervikteost nii üksi kui rühmas töötades, kannab analüüsi rühmas või klassis ette ja kirjutab tehtu põhjal kirjaliku töö või teeb mõnes muus vormis kokkuvõtte.	
Armastusromaan: Knut Hamsun „Victoria“ või Boris Vian „Päevade vaht“ või Doris Lessing „Viies laps“ või Mats Traat „Inger“. (1 tund)	Õppetegevuse käigus õpilane <ul style="list-style-type: none"> • tutvub armastusromaanide tunnustega; • loeb tekstikatkendeid; • analüüsib erinevaid tekste, lähtudes kirjandusteoreetilistest teadmistest (tuginedes I kursuses õpitule). 	
Modernistlik romaan: Franz Kafka „Metamorfoos“ või Karl Ristikivi „Hingede öö“ või Mati Unt „Sügisball“. (1 tund)	Õppetegevuse käigus õpilane <ul style="list-style-type: none"> • teeb õppematerjalile tuginedes kokkuvõtte modernismi tunnustest; • loeb ja analüüsib tekstinäiteid; • võrdleb katkendite põhjal modernismi ja realismi. 	modernism
Karl Ristikivi „ Hingede öö “ (3 tundi)	Õppetegevuse käigus analüüsib õpilane tööjuhenditele toetudes eelnevalt läbi loetud tervikteost nii üksi kui rühmas töötades, kannab analüüsi rühmas või klassis ette ja kirjutab tehtu põhjal kirjaliku töö või teeb mõnes muus vormis kokkuvõtte.	
Postmodernistlik romaan: Margaret Atwood „Teenijanna lugu“ või John Fowles „Maag“ või Kurt Vonnegut „Tapamaja, korpus viis“ või Mati Unt „Doonori meelespea“ või Wimberg „Lipamäe“. (1 tund)	Õppetegevuse käigus õpilane <ul style="list-style-type: none"> • teeb õppematerjalide põhjal konspekti postmodernismile omaste tunnuste kohta; • loeb tekstikatkendeid ja leiab neist postmodernismi tunnuseid; • analüüsib erinevaid tekste, lähtudes kirjandusteoreetilistest teadmistest (tuginedes I kursusel õpitule). 	postmodernism
Novell: Giovanni Boccaccio või Edgar Allan Poe või William Faulkner või Thomas Mann või Jorge Luis Borges; Jaan Oks või Friedebert Tuglas või Arvo Valton või Ervin Õunapuu jt.	Õppetegevuse käigus õpilane <ul style="list-style-type: none"> • meenutab varem õpitud teadmisi novelli ja novellikirjanike kohta; • loeb novellikatkendeid; 	novell

(1 tund)	<ul style="list-style-type: none"> • analüüsib erinevaid tekste, lähtudes kirjandusteoreetilistest teadmistest (tuginedes I kursuses õpitule). 	
Miniatuur: Friedebert Tuglas või Anton Hansen Tammsaare jt. Elulookirjandus, memuaarid: Oskar Luts või Voldemar Panso jt. (1 tund)	Õppetegevuse käigus õpilane <ul style="list-style-type: none"> • uurib miniatuuri olemust; • loeb miniatuure ja analüüsib neid; • kirjutab miniatuuri; • tutvub elulookirjanduse eri liikidega; • loeb vastavaid tekstikatkendeid. 	miniatuur
Lüürika ja lüroepika Ballaad, epigramm, haiku, ood, piltluule, poeem, sonett, valm. Salmidega ja salmideta luule. Vabavärss. (1 tund)	Õppetegevuse käigus õpilane tutvub lüürika allikidega ja teeb selle kohta näidetega konspekti; <ul style="list-style-type: none"> • mõtestab lahti loetut ja analüüsib tekstide vormi; • kirjutab loovtöö. 	lüroepika ballaad epigramm ood valm
Sonett: Francesco Petrarca, William Shakespeare, Marie Under, Henrik Visnapuu, Bernard Kangro jt. (1 tund)	Õppetegevuse käigus õpilane <ul style="list-style-type: none"> • loeb sonetimeistrite tekste ja otsib kujundeid (tuginedes I kursuses õpitule); • analüüsib tekstide sisu ja vormi; • teeb kokkuvõtte autoritele iseloomulikust. 	sonett
Modernistlik luule: Betti Alver, Heiti Talvik jt. (2 tundi)	Õppetegevuse käigus õpilane <ul style="list-style-type: none"> • tutvub modernistliku luule tunnustega; • loeb tekste ja analüüsib neid; • teeb ühe luuletuse põhjal loovtöö. 	
Vabavärss: Jaan Kross, Artur Alliksaar, Jaan Kaplinski, Paul-Eerik Rummo jt. (2 tundi)	Õppetegevuse käigus õpilane <ul style="list-style-type: none"> • loeb luuletekste; • koostab (rühmas) luulepõimiku; • kannab selle klassile ette. 	vabavärss
Laululine luule: Viivi Luik, Hando Runnel, Juhan	Õppetegevuse käigus õpilane	

Viiding jt. (1 tund)	<ul style="list-style-type: none"> • loeb luuletekste; • analüüsib neid, tuginedes I kursuses õpitule. 	
Dramaatika Tragöödia, komöödia, draama, tragikomöödia. Draama alaliigid: karakterdraama, psühholoogiline draama, olmedraama, ideedraama, ajalooline draama. (1 tund)	Õppetegevuse käigus õpilane <ul style="list-style-type: none"> • meenutab dramaatika kohta varem õpitut ja koostab õppetekstide abil konspekti; • loeb tekstikatkendeid ja leiab neist dramaatika elemente; • otsib draama alaliikide kohta näiteid loetud/nähtud teoste seast. 	draama
Tragöödia: William Shakespeare „Hamlet“ või Anton Hansen Tammsaare „Juudit“. (1 tund)	Õppetegevuse käigus õpilane <ul style="list-style-type: none"> • uurib tragöödia kompositsiooni ühe teose näitel; • arutleb tekstikatkenditele tuginedes ühe tragöödia probleemide ja tegelaste motiivide üle. 	tragöödia
Komöödia: Molière „Tartuffe“ või Andrus Kivirähk „Voldemar“. (1 tund)	Õppetegevuse käigus õpilane <ul style="list-style-type: none"> • teeb õppematerjalide põhjal konspekti komöödia ja koomika kohta; • vaatab katkendit ühest komöödiast ja analüüsib selle koomikaelemente või lavastatakse rühmatööna katkend ühest komöödiast. 	komöödia tragikomöödia
Draama: Johann Wolfgang Goethe „Faust“ (I osa) või Henrik Ibsen „Nukumaja“ või „Metspart“ või Bernard-Marie Koltès „Roberto Zucco“. (1 tund)	Õppetegevuse käigus õpilane <ul style="list-style-type: none"> • loeb erinevate ajastute draamatekste ja võrdleb neid; • tutvub erinevate draamade kokkuvõtetega ja uurib teoste probleemiasetust; • arutleb võimalusel ühe nähtud draamateose probleemistiku ja tegelaste käitumise motiivide üle. 	
Johann Wolfgang Goethe „ Faust “ (I osa) (4 tundi)	Õppetegevuse käigus analüüsib õpilane tööjuhenditele toetudes eelnevalt läbi loetud terviktest nii üksi kui rühmas töötades, kannab analüüsi rühmas või klassis ette ja kirjutab tehtu põhjal kirjaliku töö või teeb mõnes muus vormis kokkuvõtte.	

Õpilane loeb vähemalt neli tervikteost, valides nii eepika kui ka dramaatika hulgast, ning ühe eesti autori luuletuskogu.

Eepika

Eepos, romaan, novell, jutustus, miniatuur. Romaani sünd ja muutused. Romantiline romaan: Emily Jane Brontë „Vihurimäe“ või Selma Lagerlöf „Gösta Berlingi saaga“ või Prosper Mérimée „Carmen“ või George Sand „Väike Fadette“. Realistlik romaan: Honoré de Balzac „Isa Goriot“ või Fjodor Dostojevski „Kuritöö ja karistus“ või Gustave Flaubert „Madame Bovary“ või Stendhal „Punane ja must“ või Anton Hansen Tammsaare „Tõde ja õigus“. Romaani alaliigid. Kujunemisromaan: Jack London „Martin Eden“ või August Gailit „Ekke Moor“. Ajalooline romaan: Jaan Kross „Keisri hull“ või „Paigallend“ või Mats Traat „Tants aurukatla ümber“. Psühholoogiline romaan: Virginia Woolf „Tuletorni juurde“ või Eduard Vilde „Mäeküla piimamees“ või Gert Helbemäe „Ohvrilaev“. Maagilis-realistlik romaan: Gabriel García Márquez „Sada aastat üksildust“ või Toni Morrison „Armas“ või Daniel Kehlmann „Maaailma mõõtmine“. Armastusromaan: Knut Hamsun „Victoria“ või Boris Vian „Päevade vaht“ või Doris Lessing „Viies laps“ või Mats Traat „Inger“. Modernistlik romaan: Franz Kafka „Metamorfoos“ või Karl Ristikivi „Hingede öö“ või Mati Unt „Sügisball“. Postmodernistlik romaan: Margaret Atwood „Teenijanna lugu“ või John Fowles „Maag“ või Kurt Vonnegut „Tapamaja, korpus viis“ või Mati Unt „Doonori meespea“ või Wimberg „Lipamäe“. Novell (Giovanni Boccaccio või Edgar Allan Poe või William Faulkner või Thomas Mann või Jorge Luis Borges; Jaan Oks või Friedebert Tuglas või Arvo Valton või Ervin Õunapuu jt). Miniatuur (Friedebert Tuglas või Anton Hansen Tammsaare jt). Elulookirjandus, memuaarid.

Lüürika ja lüroepika

Ballaad, epigramm, haiku, ood, piltluule, poeem, sonett, valm. Salmidega ja salmideta luule. Vabavärss. Sonett: Francesco Petrarca, William Shakespeare, Marie Under, Henrik Visnapuu, Bernard Kangro jt. Modernistlik luule: Betti Alver, Heiti Talvik jt. Vabavärss: Jaan Kross, Artur Alliksaar, Jaan Kaplinski, Paul-Eerik Rummo jt. Laululine luule: Viivi Luik, Hando Runnel, Juhan Viiding jt.

Kursus „20.sajandi kirjandus“

Kursuse eesmärk on kujundada terviklik kirjandus- ja kultuurilooline teadmiste süsteem ning ajatelg edasisteks kirjandusõpinguteks. Ainesisis on esitatud ajastut kõige ilmekamalt esindavad autorid, kelle hulgest teeb õpetaja valiku, keda põhjalikumalt tutvustada, arvestades tekstide kättesaadavust, oma eelistusi, aega, õpilaste võimeid ja huve. Kursuse vältel loetakse tervikuna läbi vähemalt neli ainekavas nimetatud autori teost nii eesti kui ka maailmakirjandusest.

Ülevaateteemade kõrval on tähtis pakkuda õpilasele võimalust otsida tekstidest ajastule või voolule iseloomulikku, et õpikust loetut või õpetaja räägitut kinnistada. Ajastute, voolude ja neid esindavate autorite teostega tutvutakse kursuse jooksul peamiselt tunnis analüüsitavate tekstikatkendite kaudu. Analüüsi tulemusena juhitakse õpilase tähelepanu teemadele ning probleemidele, mida eri ajastute kirjanikud on pidanud vajalikuks kujutada. Hilisemate kursuste käigus saab õpitule tuginedes luua paralleele, võrrelda ja leida erinevusi näiteks selles, mida on inimene väärtustanud ning kuidas on moraalsed tõekspidamised ja esteetilise maitsehoiakud aegade jooksul muutunud.

Maailmakirjanduse arengulooga paralleelselt vaadeldakse kirjanduse kujunemist Eestis, pöörates tähelepanu sellele, kui lühikese ajaga on eesti kirjandus jõudnud maailmakirjanduse tasemele. Kursuse jooksul kinnistub arusaam, et eesti kirjandus ei ole eraldiseisev nähtus, vaid moodustab koos teiste maade autorite loominguga maailmakirjanduse terviku.

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

1. iseloomustab õppematerjalidele toetudes eri ajastute kirjandust, tähtsamaid voole ja žanre, autoreid ja nende teoseid;
2. nimetab eesti kirjanduse tähtsamaid perioode, kirjanduslikke rühmitusi, olulisemaid autoreid ja nende teoseid;
3. seostab eesti kirjanduslugu Euroopa kirjanduse perioodide, voolude ja suundadega,
4. võrdleb poeetikaanalüüsile tuginedes kahte vabalt valitud kirjandusteost, tuues esile ühiseid ja eriomaseid jooni;
5. mõistab ning hindab kirjandusteoste humaanseid, eetilisi ja esteetilisi väärtusi;
6. on tervikuna läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt neli proosa- või draamateost, tunneb teoste ning nende autorite kohta üldises kultuuri- ja kirjandusloos.

Temaatika

20. sajandi maailmakirjanduse voolud ja suunad. Modernistlik luule. Sümbolism (Aleksandr Blok). Futurism (Vladimir Majakovski). Imažism (Thomas Stearns Eliot). Sürrrealism (Federico García Lorca). Akmeism (Anna Ahmatova). Modernistlik proosa (James Joyce või Franz Kafka või Marcel Proust või Knut Hamsun või Herman Hesse või Virginia Woolf või William Faulkner või Mihhail Bulgakov või Vladimir Nabokov või Kurt Vonnegut või Jerome David Salinger või Mika Waltari jt). „Kadunud põlvkond“ (Ernest Hemingway või Erich Maria Remarque või F. Scott Fitzgerald). Eksistentsialism (Jean-Paul Sartre või Albert Camus). Modernistlik draama (Maurice Maeterlinck või Luigi Pirandello või Bertolt Brecht või Samuel Beckett või Eugène Ionesco või Tennessee Williams või Edward Albee jt). Maagiline realism, postmodernism (Jorge Luis Borges või Gabriel García Márquez või Milan Kundera või Umberto Eco või Günter Grass jt).

20. sajandi eesti luule. Noor-Eesti rühmituse euroopaliku kultuuri taotlus ja luuleuudendus. Uusromantism. Gustav Suitsu sotsiaalne kujundlikkus. Ernst Enno sümbolistlikkus või Villem Ridala impressionistlikkus. Siuru rühmituse meelelisus. Tarapita ekspressionistlikkus. Marie Underi luuletemaatika arengusuundi. Henrik Visnapuu armu- ja isamaalüürika. Arbujate põhihoiakuid. Betti Alveri mõtte- ja väljenduselgus. Heiti Talviku nägemuslikkus. Pagulasluule tähtsamad autorid ja põhiteemad. Kalju Lepiku rahvuslikkus või Bernard Kangro mütopoesia. Ilmar Laabani või Andres Ehini sürrrealism. Stalinistlik luule. Sulaaaja luule. Modernism 1960.–1970. aastate luules. Ain Kaalepi vormikultuur. Artur Alliksaare või Juhan Viidingu keelemängud. Kassetipõlvkond: illusioonid ja tegelikkus. Paul-Eerik Rummo valu ja tõetaotlus. Jaan Kaplinski harmooniaotsingud. Hando Runneli rahvuslikkus. Viivi Luige uussümbolism. Luule poliitiline alltekst. Doris Kareva või Indrek Hirve armastusluule.

20. sajandi eesti proosa. Friedebert Tuglase uussümbolistlik novell või Jaan Oksa ekspressiivne novell või Peet Vallaku uusrealistlik novell. August Gailiti uusromantiline romaan. Anton Hansen Tammsaare romaanid. Pagulasproosa tähtsamad autorid ja teosed, žanrid ja põhiteemad: Gert Helbemäe või Ain Kalmus või Bernard Kangro või Albert Kivikas või August Mälk või Karl Ristikivi või Ilmar Talve või Valev Uibopuu või Arved Viirlaid või Helga Nõu jt. 1960.–1980. aastate proosa muutused. Mats Traadi talupojaromaanid. Jaan Krossi ajaloolised ja eluloolised romaanid. Proosa uuenduslikkus: sisemonoloog, eksistentsiaalsus, võõrandumine, grotesk. Mati Unt või Arvo Valton. 1970.–1980. aastate uus põlvkond. Mihkel Muti irooniline romaan. Olmerealism.

20. sajandi eesti draama. Eduard Vilde näidendid või August Kitzbergi draamad või Oskar Lutsu külakomöödia. Anton Hansen Tammsaare psühholoogilised draamad. Juhan Smuuli žanrileidlikkus. 1960.–1970. aastate teatriuudendus. Väärtuste kriis Enn Vetemaa näidendites. 1980. aastate vastupanuhoiakud. Ajalooajaloolised, rahvas, mälu ja identiteet Jaan Kruusvalli või Madis Kõivu näidendites.

Arutlustemasid

Kirjandus kui armastus. Kirjandus kui inimkonna ja tema kultuuri peegelpilt. Murrangulised pöörded ühiskonnas, nende kajastused kirjanduses. Kirjanduslikud voolud ja suunad, nende ajapiirid, sisu- ja vormitunnused, tähtsamad žanrid, autorid ja teosed. Kirjanduse peavoolud ja marginaalsused. Kirjanduse rahvuslik, euroopalik ja individuaalne alge. Kirjanduse kui kunsti iseväärtuse rõhutamine. Teksti ja tegelikkuse

suhte muutumine. Elutõde ja kunstitõde. Kirjanduslikud sisu- ja vormieksperimendid, vastuhakk traditsioonidele. Kirjandus kui mõtte ja vormi avangard. Huvi müstilise, ilusa ja erakordse vastu. Kirjanduse aines: elamused, kogemused, aimdused, unenäod. Muistsete müütide ja rahvapärimeste kandumine kirjandusse. Nüüdisaegsed müüdid. Folkloorne pärand autoriloomingus. Filosoofia ja kirjanduse läbipõimutus. Sügavus ja pinnapealsus kirjanduses. Tegevus ja sisekaemus, aktiivsus ja passiivsus kirjanduses. Vaba ja reeglstatud kirjandus. Kirjandus ja tsensuur. Loomisprotsessi ja inimese sisemaailma kujutamine. Küsimus olemise mõttest ja tähtsusest. Kirjanduse tunnetuslik väärtus. Kirjandus olemise kehtestajana, maailma muutja ja rikastajana. Kirjandus ja ühiskondlik-poliitilised vastuolud. Inimpsüühika kujutamine, eksistentsi piirid. Erandlikud ja tavapärased olukorrad; koomika, traagika, dramatism ja tragikoomika. Inimese suhe loodusega. Naine mehekeskses ühiskonnas. Kirjandus ja vähemused. Mineviku ja kaasaja probleemide põimimine. Põlvkondlikud püüdlused ja ideaalid. Rahvuslik identiteet ja globaliseeruv maailm. Keele ja stiili ilu. Uued vormid ja väljendusvahendid, kujundid ja sõnad. Kirjandus kui mäng. Kirjandus kui provokatsioon. Kirjaniku positsioon ja vastutus ühiskonnas. Autori koht ajastus, rühmituses, traditsioonis ja rahvuskirjanduses. Kirjaniku ja lugeja vahekorra muutumine. Teksti ja lugeja vahekorra muutumine. Kirjandus kui piiride avardamine. Kirjandus teise kogemuse vahendajana. Euroopa kirjandus eetiliste ja humanistlike väärtuste ja hoiakute kujundajana. Eesti ja maailmakirjanduse vahelisi paralleele ja võrdlusi. Eesti kirjandus maailmas. Jne.

Mõisted

Absurdidraama, absurditeater, akmeism, avangardism, eksistentsialism, ekspressionism, futurism, grotesk, imažism, impressionism, maagiline realism, modernism, pagulaskirjandus, postmodernism, sümbolism, sürrealism, uusromantism.

Õppesisu

	ÕPPESISU	ARUTLUSTEEMAD	ÕPPETEGEVUS	MÕISTED
I. 4 t	20. sajandi modernistlikud voolud. Modernistlik luule. Vene sümbolistlik luule: Blok; eesti sümbolistlik luule: E. Enno; futurism: Majakovski; akmeism: Ahamatova; impressionism: Ridala; „Siuru“ ja „Tarapita“; Impressionistlik ja ekspressionistlik luule.	Murrangulised ajad ühiskonnas ja nende kajastus kirjanduses	Õppetegevuse käigus õpilane: <ul style="list-style-type: none"> • loeb luulenäiteid erinevatelt vene ja eesti modernistlikelt autoritelt, • analüüsib luule kujundlikkust ja sõnumit, • toob välja voolule iseloomulikud sisu ja vormitunnused, • võrdleb vene ja eesti modernistlikku luulet, • meenutab modernismile eelnenud kirjanduslikke voole, • esitab klassile iseseisvalt otsitud modernistliku luuletuse. 	akmeism futurism impressionism sümbolism
II. 3 t	Modernistlik proosa: Joyce, Woolf, Kafka, Tuglas	Kirjanduslikud sisu- ja vormieksperimendid. Kirjanduse adressaat. Elitaarne kirjandus. Autori koht oma ajastu kirjanduses. Modernism maailma ja eesti kirjanduses. Muistsete müütide kandumine kirjandusse.	Õppetegevuse käigus õpilane: <ul style="list-style-type: none"> • teeb kokkuvõtte modernismi tunnustest, • loeb katkendeid Joyce'i „Ulyssesest“, Kafka „Ameerikast“ ja „Protsessist“, • leiab loetud katkenditest modernismi tunnuseid, • loeb Tuglase novelli „Yggdrasil-puu“ või „Androgüüni päev“, • määratleb novelli modernistliku olemuse, • arutleb rühmas novelli tõlgendusvõimaluste üle. 	modernism ekspressionism
III. 3 t	Hesse romaanid „Siddhartha“, „Stepihunt“, „Klaaspärlimäng“	Elutõde ja kunstitõde. Erinevad	Õppetegevuse käigus õpilane: <ul style="list-style-type: none"> • loeb tervikuna läbi Hesse romaani 	

		maailmavaated kirjanduspeeglis.	<p>„Stepihunt“,</p> <ul style="list-style-type: none"> • selgitab teose ülesehituslikku eripära, • lahendab rühmatööna ülesanded romaani probleemide kohta, leiab oma väidete tõestamiseks tekstinäiteid teosest; • loeb katkendeid Hesse romaanist „Siddhartha“; • kuulab õpetaja tõhustatud loengut „Klaaspärlimängu“ kohta ja konspekterib olulise; • teeb loetu põhjal järeldusi Hesse maailmavaate ja kirjandusliku stiili kohta. 	
IV. 3 t	„Kadunud põlvkond“	Kirjandus ja ideaalid, kirjandus ühiskondlik-poliitiliste vastuolude kajastajana.	<p>Õppetegevuse käigus õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • loeb katkendi Fitzgeraldi romaanist „Suur Gatsby“, • loeb katkendi Remarque'i romaanist „Triumfikaar“ või Hemingway romaanist „Ja päike tõuseb“, • leiab „kadunud põlvkonna“ autorite tegelaskujudes sarnast, • sõnastab põlvkonna peamised mõjutajad. 	
V. 3 t	Vonnegut, Salinger	Kirjandus humanistlike väärtuste hoidja ja kujundajana.	<p>Õppetegevuse käigus õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tutvub õppekirjanduse põhjal Ameerika kirjanike Vonneguti ja Salingeriga, • koostab kokkuvõtte kas Vonneguti või Salingeri loomingu võtmeteemadest, • kommenteerib Vonneguti teostest välja kirjutatud mõtteid, seostab neid tänapäevaga. 	
VI.	Eksistentsialism	Inimolemise mõte ja	Õppetegevuse käigus õpilane	eksistentsialism

1 t		tähendus.	<ul style="list-style-type: none"> • loeb läbi viimase peatüki Camus' esseest „Sisyphose müüt“, • arutleb vestlusringis vabaduse ja vastutuse üle, • arutleb tähtsamate eksistentsiaalsete probleemide üle ja sõnastab oma seisukoha. 	
VII. 2 t	Camus ja Sartre	Eksistentsi piiratud. Inimese vastutus maailma ees.	<p>Õppetegevuse käigus õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • loeb tervikuna läbi Camus' „Katku“ või „Võõra“, • leiab teosest eksistentsialistlikke jooni, • toob välja Camus' eksistentsialismi põhiseisukohad, • kirjutab lugemiskontrolli Camus' teose põhjal, • arutleb Sartre'i ja Camus' tähenduse üle prantsuse ja Euroopa kirjanduse kontekstis. 	
VIII. 2 t	Modernistlik draama. Absurdidraama: Ionesco ja Beckett	Absurdikoomika olemus. Huumori ja traagilise meelelaadi vastandumine igapäevaelus ja kirjanduses. Traagilised ja huumorilembesed kirjanikud.	<p>Õppetegevuse käigus õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tutvub katkendi põhjal Ionesco absurdidraamaga „Kiilaspäine lauljatar“, • arutleb absurdkirjanduse eesmärkide ja sõnumi üle, • loeb/vaatab (video)katkendi Beckett'i absurddraamast/lavastusest „Godot' d oodates“, • võrdleb kaht absurddraamat, • analüüsib absurddraama tegelasi, olukordi ja ajakujutust. 	absurddraama absurдитеater
IX. 3 t	Maagiline realism: Marquez ja Borges	Kirjandus kui piiride avardaja.	<p>Õppetegevuse käigus õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • loeb läbi Marqueze novellid „Sinise koera silmad“ ja „Kadunud aja meri“ või katkendi romaanist „Sada aastat üksildust“, - sõnastab oma lugemismulje, 	maagiline realism

			<ul style="list-style-type: none"> • iseloomustab loetud novellide ja katkendite põhjal maagilist realismi, • loeb läbi Borgese novelli „Ülevaade Herbert Quaini loomingust“, • kirjutab loovtöö loetud novelli põhjal. 	
X. 3 t	60.–80. aastate proosa areng. Kundera, Traat, Kross, Unt. Proosa uuenduslikkus: sisemonoloog, eksistentsialisimi mõjud, võõrandumine, grotesk. Postmodernism.	Põlvkondlikud püüdlused ja ideaalid. Žanripiirid ja nende muutumine.	Õppetegevuse käigus õpilane: <ul style="list-style-type: none"> • loeb katkendeid Kundera romaanist „Olemise talumatu kergus“, • eritleb Kundera teemaderingi ja probleeme romaanikatkeni põhjal, • leiab postmodernismi tunnuseid Undi draamas „Keiser Nero eraelu“ või „Good-bye, baby“, • loeb läbi Undi „Kuuvarjutuse“ või „Räägivad ja vaikivad“ ning vastab lugemiskontrollina. 	postmodernism grotesk
XI. 2 t	60.–80.aastad luules. Kassetipõlvkond. Arbujate mõjud: Alver, Talvik. Alliksaar. Viiding, Kareva, Hirv.	Kirjandus kui mäng. Kirjandus ja tsensuur. Kirjanduse varjatud sõnum.	Õppetegevuse käigus õpilane: <ul style="list-style-type: none"> • koostab rühmatööna luulekava ühe autori loomingust, • esitab rühmatööna luulekava klassile. 	
XII. 4 t	Tammsaare romaanid ja draamad	Folkloorne pärand autoriloomingus. Kirjaniku positsioon ja vastutus ühiskonnas.	Õppetegevuse käigus õpilane: <ul style="list-style-type: none"> • määratleb Tammsaare koha eesti kirjandus- ja kultuuriloos minevikus ja tänapäeval, • loeb tervikuna läbi Tammsaare romaani „Põrgupõhja uus Vanapagan“, • võrdleb Vanapagana- muistendit Tammsaare romaaniga, • leiab teosest eetilisi dilemmasid ja diskuteerib klassis nende üle, • sõnastab teose väärtused, 	realism

			<ul style="list-style-type: none"> • kirjutab romaani põhjal essee. 	
XIII. 2 t	Pagulaskirjandus. Pagulasproosa ja -luule. Laabani sürrealism	Kirjanduse rahvuslik, euroopalik ja individuaalne alge.	Õppetegevuse käigus õpilane: <ul style="list-style-type: none"> • loeb katkendi Ristikivi romaanist „Nõiduse õpilane“; • analüüsib peategelase eesmärgi ja saatuse kujunemist, • loeb näiteid Laabani sürrealistlikust luulest. 	pagulaskirjandus sürrealism

Hindamine

Soovitav on hinnata ülesandeid, mis eeldavad teose tervikuna läbi lugemist. Vältida tuleks mälu kontrollivaid faktiküsimusi. Analüüsi, võrdlust või vastandamist nõudvate tööülesannete puhul on mõttekas lubada kasutada teost, et õpilane saaks sealt leida oma väidete tõestuseks konkreetseid näiteid ja täpseid argumente, mille mäletamist on teose ühekordse läbilugemise järel liig nõuda. Eeldatava põhjaliku ja detailse vastamise jaoks ei piisa kindlasti internetis levivate kokkuvõtete lugemisest.

Terviklikult käsitletavat teosed

Õpilane loeb läbi vähemalt neli pikemat teost eesti või maailmakirjandusest kursuse õppesisus nimetatud autoritelt.

SOOVITUSLIK KIRJANDUS

I.

Olesk, S., Laak, M. 2008. Noor-Eesti rollist eesti kirjandus- ja kultuuriloos. – Methis, nr 1–2, lk 7–20 (vt kogu Noor-Eesti erinumbrit).

II.

Hennoste, T. 1993. Hüpped modernismi poole: Eesti 20. sajandi kirjandusest Euroopa modernismi taustal. – Vikerkaar, nr 10–12.

Hennoste, T. 1994. Hüpped modernismi poole: Eesti 20. sajandi kirjandusest Euroopa modernismi taustal. – Vikerkaar, nr 1–12.

Hennoste, T. 1995. Hüpped modernismi poole: Eesti 20. sajandi kirjandusest Euroopa modernismi taustal. – Vikerkaar, nr 2–6; 9–11.
Hennoste, T. 1998. Kirjutatud on : Emil Tode ja Tõnu Õnnepalu kolm romaani. – Vikerkaar, nr 9.
Hinrikus, M. 2011. Dekadentlik modernismuskogemus A. H. Tammsaare ja nooreestlaste loomingus. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
Jaanus, M. 1990. Modernism Eestis: Mati Undi proosa. – Vikerkaar, nr 4, lk 55–60.

III.

Klassika ja narratiivsus. Koost J. Undusk. Tallinn: Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus, 1997.

IV.

Kaplinski, J. 1997. [Tammsaare ja Hemingway](#). – Võimaluste võimalikkus. Tallinn, lk 89–108.

V.

Rähesoo, J. 1996. Idamaistest mõjudest J. D. Salingeril. – J. D. Salinger. [Kuristik rukkis](#). Tallinn: Avita, lk 199–203.

VI.

Elkaim-Sartre, A. 2004. Saateks [J.-P. Sartre'i artiklile "Eksistentsialism on humanism"]. – Vikerkaar, nr 10–11.

VII.

Sartre, J.-P. 1987. Seletus "Võõrale". – Vikerkaar, nr 6.

Sutrop, M. 1990. Tulevik loob mineviku tähenduse (J.-P. Sartre. Kinnine kohus. Altona vangid. Tln., 1989) – Vikerkaar, nr 11.

VIII.

[Valgemäe, M.](#) 1997. Kes kardab Beckett'i 'Godot'd. – [Looming, nr 11, lk 1530–1538](#).

IX.

Kaldjärv, K. 2001. Uut ja vana Borgesest (J. L. Borges. Fiktsioonid. Tln., 2000). – Vikerkaar, nr 7.

Undusk, Jaan 1998. Maagiline müstiline keel. *oxymora* 2. Tallinn: Eesti TA Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus.

X.

Grenz, S. J. 2003. Postmodernismi aabits. Tallinn: Logos.

- Kesküla, K.** 1992. Kundera ja meie. – Vikerkaar, nr 7.
Kraavi, J. 2005. Postmodernismi teooria ja postmodernistlik kultuur. Viljandi Kultuuriakadeemia.
Krull, H. 1988. Hando Runnel ja postmodernism. – Vikerkaar, nr 11.
Krull, H. 1993. Unt, jäljendamise jäljendaja. – Vikerkaar, nr 12.
Olesk, S. 2002. Tõdede vankuval müüril. Artikleid ajast ja luulest. Tartu: Eesti Kirjandusmuuseum.

XI.

- Muru, K.** 2001. Luuleseletamine. Tartu: Ilmamaa.
Velsker, M. 2002. Liikumine Paul-Eerik Rummo luules. – Looming, nr 1, lk 94–111.

XII.

- Annus, E., Undusk, R.** 1997. Klassika ja narratiivsus. (Tammsaarest Kangroni) *ozymora I*. Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus.
Annus, E., Epner, L., Järv, A. jt. 2001. Eesti kirjanduslugu. Tallinn: Koolibri.
Blomstedt, J. 1994. Kosmopoeetika. Tallinn: Vagabund.
Grishakova, M. 2005. Mõtteid Tammsaarest, Nietzschest ja Dostojevskist. – Vikerkaar, nr 1–2.
Jaanus, M. 2005. Tammsaare ja armastus. – Vikerkaar, nr 1–2.
Vene, I. 2007. Tammsaare ja Dostojevski. Maailmapiltide kõrvutus. – Keel ja Kirjandus, nr 5.

XIII.

- Eesti kirjandus paguluses XX sajandil. Toim Piret Kruuspere. Tallinn: Eesti TA Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus, 2008.
Nirk, E. 1991. Teeline ja tähed. Tallinn: Eesti Raamat.
Ruben, A. 2008. Ristikivi ja keskaeg. – Haridus, nr 5–6, lk 27–30.